

Міжнародний економіко-гуманітарний
університет імені академіка Степана Дем'янчука
Юридичний факультет

Всеукраїнська
науково-практична конференція

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ ТА ПРАКТИКИ В ХХІ СТОЛІТТІ

м. Рівне,
16-17 жовтня 2020 року

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА; ІСТОРІЯ ПОЛІТИЧНИХ І ПРАВОВИХ УЧЕНЬ

Правовий звичай і норма звичаєвого права: проблема співвідношення Бедрій М. М.	8
Теорія вітчизняного нормотворення: традиціоналістський погляд Голубош Г. В., Кріцак І. В.	11
Принцип пропорційності як духовно-ціннісний феномен та його роль у поліцейській діяльності Голубош Г. В., Голубош В. В.	14
Сервісна модель держави крізь призму духовно-культурних цінностей Голубош Г. В., Голубош В. В.	18
До питання про суверенітет сучасних держав Кельман М. С., Кельман Л. М.	23
Особливості ліберальної доктрини юридичної відповідальності за незаконний обіг наркотичних засобів Кіндюк Б. В., Ізбаш К. С.	29
Ідеологічний вимір українського православ'я крізь тисячоліття: людиноцентризм, державоцентризм, христоцентризм Кріцак І. В.	33
Понятійно-правове мислення у Давній Греції: ранньоелліністичний епікуреїзм Кучеренко Д. С.	39
Проблема розуміння права власності на землю в Російській імперії Макарчук В. В.	44
До сучасної історіографії земельних правовідносин на Волині періоду німецько-радянської війни Махаринець М. Є.	46
Проблеми ефективності правового регулювання Мельник О. М.	49
Теоретичний огляд концепції правової держави Назаренко О. А.	52
Истоки развития института парламентаризма в Беларуси Орловская Е. И.	55
Іноземний досвід функціонування системи електронного уряду Політанський В. С.	58
Судовий прецедент як джерело права Риженко І. М., Логвинчук В. В.	61

ПРОБЛЕМА РОЗУМІННЯ ПРАВА ВЛАСНОСТІ НА ЗЕМЛЮ В РОСІЙСЬКІЙ ІМПЕРІЇ

Макарчук В.В.

*кандидат юридичних наук, асистент кафедри
конституційного права та теоретико-правових дисциплін
факультету права та лінгвістики
Білоцерківського національного аграрного університету
м. Біла Церква, Україна*

Правові явища актуально розглядати комплексно з іншими складовими елементами суспільних правовідносин епохи, що досліджується. Повне перенесення сьогоднішніх понять на аналогічні в минулому, не дає повної картини. Потрібно аналізувати не тільки тогочасну епоху, а й враховувати відповідні категорії та зв'язок між ними.

Попри кодифікацію окремих галузей російського законодавства у першій чверті XIX ст., проблема термінологічної визначеності інституту права власності на землю залишалася не подоланою, тому єдиного, універсального поняття російська правова думка тоді не виробила.

Так ст. 420 ч. 1, т. X Зводу законів цивільних Російської імперії визначала право власності як «винятково і незалежно від сторонньої особи володіти, користуватися і розпоряджатися майном довічно і спадково, доки не передасть цієї влади іншому ...» [1, с. 607].

Як пише сучасний історик українського права П.П. Захарченко: «Законодавець не впровадив універсального поняття права власності на землю в правову систему Російської імперії. Дефініція і похідні від неї стали об'єктом нестихаючих дискусій між представниками різноманітних наукових шкіл російської цивілістики» [2, с. 18].

Проблему верховної (імператорської) власності на землю в умовах монархічної (самодержавної) форми правління розглядав Д.І. Мейєр, названий «батьком російського цивільного права» [3, с. 5]. Земельна ділянка має статус частини території держави і підлягає верховній владі держави, відповідно право приватної власності на землю обмежується. «Не можна допустити, – категорично наголошував автор, – аби приватна особа необмежено панувала над частиною території, тоді як ця територія має значення для усієї держави» [4, с. 142].

Російське цивільне право XIX ст., так само як римське, поділяло усе майно на рухоме та нерухоме. До останнього включалися «землі та усілякі угіддя, села, будинки, заводи, фабрики, лавки, усілякі будівлі і порожні дворові місця» [1, с. 383]. Рухомим майном, на той час, визнавалося право на кріпосних селян без землі [1, с. 406].

Право на нерухоме майно, зокрема на землю, тогочасним законодавством визнавалося за державою, громадою і приватними особами з їх приватними союзами (товариства,

компанії, конкурси), де кожен власник «є відносно іншого чи інших особою сторонньою чи суб'єктом однакового і рівного порядку» [5, с. 34].

Також протягом усього до початку ХХ ст. не мав чіткої юридичної визначеності інститут сервітутного права, російському законодавству він не був відомий. З певними застереженнями мову можна вести лише про сервітутні відносини, предметом яких була земля. Найбільшого поширення у цей період вони набули у губерніях Правобережної України. Зрештою, підготовлена Головним управлінням землеустрою і хліборобства записка від 1 грудня 1913 р. за № 4499 визнала селянські сервітути «своєрідними поземельними відносинами, що надають право селянам користуватися у маєтках, з яких вони отримали наділи, окремими угоддями для певних господарських потреб» [6, с. 73].

Таким чином, земельні суспільні відносини упродовж усього ХІХ ст., попри їхній інтенсивний розвиток, не були виділені в окрему галузь права. Становлення земельного права станеться лише з впровадженням столипінського земельного законодавства. Незважаючи на зміни у земельних відносинах, російське цивільне право загалом не змінювалося. Невдале удосконалення та гармонізація цієї сфери, за зразком західноєвропейських країн, спричинене традиційною консервативністю законодавства Російської імперії. Реагування на виклики часу у цій сфері не встигало з темпами накопичення проблем враховуючи традиційний для монархічної форми правління механізм ухвалення законодавчих ініціатив.

Література:

1. Свод законов Российской империи, повелением государя императора Николая Первого составленный. Законы гражданские : в 2 ч. Санкт-Петербург : Типография II Отделения Е. И. В. Канцелярии, 1857. Т. 10. Ч. 1: Законы гражданские. 491 с.

2. Захарченко П.П. Право власності на землю в Україні: інституалізація, правове забезпечення, особливості реалізації (Середина ХІХ - перша чверть ХХ ст.) : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2009. 35 с.

3. Мейер Д. И. Избранные труды : Вступит. слово д-ра юрид. наук, проф. П.В. Крашенинникова : в 2 т. / Москва : Статут, 2019. Т. 2. – 2019. / Ред. П.В. Крашенинников. 304 с. URL: <https://www.estatut.ru/download.php?trid=3102>

4. Мейер Д. И. Русское гражданское право : в 2 ч. / редкол.: Е. А. Суханов (председатель), В. С. Ем (зам. председателя), С. М. Корнеев и др. Москва : Статут, 1997. Ч. 1. 290 с.

5. Лешков В. Н. О частном поземельном праве, по Своду Законов, или несколько замечаний. *Юридический вестник*. Москва : Универ. тип., 1871. № 2. С. 13-42. URL: <https://www.prilib.ru/item/391865>

6. Гримич М. В. Народно-правові уявлення українців про спільну власність у ХІХ столітті і селянські сервітути. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2004. №75. С. 72-76.